

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. В. Методика викладання економічних дисциплін : навч. посіб. / Олена Валентинівна Аксьонова. – К. : КНЕУ, 2006. – 708 с.
2. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112с.
3. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / Лернер Исаак Яковлевич. – М., 1981. – 184 с.
4. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.
5. Побірченко Н.А. Формування особистісної готовності учнів загальноосвітньої школи до підприємницької діяльності.–К.,1999. – 285 с.
6. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко та ін. ; за ред. О.І. Пометун. – К. : Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.

The paper explores ways to accelerate the learning process, their essence and meaningful; generalized variety of individual, group and collective creative affairs revitalization of students. Grounded didactic conditions of intensification of training activities high school students in the study of economics in school, characterized methods of interactive learning.

Key words: *educational process, cognitive activity, interactive learning, technological approaches to learning.*

УДК: 371.38

Піддачій М. І.

ОРІЄНТИРИ ШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

У статті аналізуються орієнтири суспільства на світову інтеграцію; спрямованість цивілізаційного процесу на підвищення значущості ідейної, духовної, гуманітарної, соціально-професійної сфер; розширення можливостей учнів до саморозвитку впродовж життя; особливості, завдання, суть, роль і місце педагога в організації освітнього процесу профільної школи; роль праці у формуванні свідомості й цінностей; процес цілеспрямованої професіоналізації особистості; наукове пізнання і осмислення мотивів вибору професії з метою забезпечення особистісного поступу кожного учня.

Ключові слова: *соціально-професійна орієнтація, готовність, профільне навчання, підготовка до професійної діяльності, розвиток, формування, компетентності, технології.*

Українське суспільство зорієнтоване на європейську і світову інтеграцію. Цей вибір розвитку зумовлений історичними, економічними й соціальними чинниками. Обраний шлях у напрямку цивілізаційної моделі, уможлиблює досягнення прогресу в усіх сферах життєдіяльності особистості, суспільства і держави. Світовий вибір – це водночас і рух до стандартів демократії, інформаційного суспільства, соціально орієнтованого ринкового господарства, що базується на засадах верховенства права і забезпечення прав та свобод особистості. Забезпечити підґрунтя для демократичного, політичного, правового, соціального, технологічного спрямування держави, її трансформування у світовий інтеграційний процес як високорозвиненої країни з конкурентоспроможною економікою й стабільною соціальною і політичною системою,

© Піддачій М. І., 2011

здатної вирішувати найскладніші питання свого поступу, можливо за умови практичної реалізації завдань довгострокової, широкомасштабної стратегії розвитку особистості і суспільства. Для цього суспільство еволюційним шляхом і відповідними методами має створити достатній потенціал для: формування відносин у соціальній, освітній, науковій, економічній сферах; розробки і впровадження нових технологій у промисловому виробництві та їх кваліфікованому обслуговуванні; соціокультурної інтеграції в світове співтовариство; забезпечення якості і рівня життя людей згідно з духовними і матеріальними потребами; соціально-професійної орієнтації та адаптації тощо.

Важливі аспекти орієнтації системи загальної середньої освіти на формування і розвиток особистості висвітлено у працях І.Д.Беха, С.У.Гончаренка, Д.О.Закатнова, І.А.Зязюна, Я.А.Коменського, Н.М.Лавриченко, Г.Є.Левченка, В.М.Мадзігона, А.С.Макаренка, Ю.І.Мальованого, В.В.Мачуського, В.Ф.Моргуна, Є.М.Павлютенкова, Н.А.Побірченко, В.В.Рибалки, Г.С.Сковороди, В.О.Сухомлинського, М.П.Тименка, К.Д.Ушинського, Б.О.Федоришина та ін. Але невирішеними залишаються визначення суспільних і особистісних цінностей, проблема соціально-професійної орієнтації учнів тощо.

Метою статті є окреслення особистісних і суспільних пріоритетів шкільної освіти в умовах швидкозмінного середовища.

Інтеграція в світове співтовариство змінює всі сфери життя людей і державних інституцій, не оминає вона і освітньо-наукової галузі. Глибокі і різноманітні зміни відбуваються у взаємовідносинах людини і держави, людини і світу, держави і світу, що потребує ціннісних корекцій в освітньо-виховному процесі і до цього готується педагог, учень і психолог. Глобалізація загострює конкуренцію між суспільствами й державами не лише в економіці, а й в інших сферах життєдіяльності народів і країн. Тому для України, що стала самостійним суб'єктом геополітики після поділу світу на зони впливів, на часі реалізація цінностей особистісного, суспільного, національного і державного характеру. Це виявляється в спрямованості сучасного цивілізаційного процесу на підвищення значущості ідейної, духовної, гуманітарної, професійної сфер; застосуванні високих інформаційних технологій, постіндустріальних принципів суспільного розвитку; підвищенні ролі інтелектуального капіталу, соціальних і гуманітарних чинників економічного прогресу; утвердженні базових засад розвитку, який сприяє економічному зростанню і розподілу його результатів; розширенні можливостей людей до саморозвитку впродовж життя. Відкриваючи перед особистістю і суспільством певні можливості (розширення обміну товарами, послуги, інформаційне забезпечення, технології і капітал, взаємодія у гуманітарній сфері, культурне і духовне збагачення), інтеграція несе в собі й істотні загрози, зумовлюючи і поглиблюючи деформацію в соціально-економічній сфері. У зв'язку з цим важливо враховувати тенденцію переходу України до полікультурного світового співтовариства, в якому основою взаємодії держав, їх економік стає регіональна інтеграція.

Важливою передумовою прогресивної інтеграції є фундаментальна підготовка молодого покоління до життєдіяльності в нових умовах. Попередній досвід виховання і навчання учнівської молоді показав неможливість подолання кризи підготовки особистості до суспільного і соціально-економічного життя лише шляхом удосконалення «знанневої» складової змісту освіти. ХХІ століття характеризується побудовою освіти, спрямованої на розвиток і формування відповідальної за свої дії особистості, здатної до саморозвитку, самоосвіти, самовиховання, навченої мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію й використовувати набуті компетентності. Це дасть їй можливість приймати адекватні рішення у процесі розв'язання практичних завдань побутового і професійного характеру, змінюючи

на краще життя в умовах швидкозмінного середовища за рахунок стійкої динаміки випереджального розвитку.

Життєствердження особистості, її виховання, навчання, соціалізація й адаптація відбувається шляхом налаштуванні міжособистісних відносин, а також у процесі взаємодії із соціумом і суспільними інституціями. Одне із основоположних завдань забезпечення поступу особистості полягає в облаштуванні політичної, економічної, соціальної, гуманітарної, професійної сфер життєдіяльності, а також у виправленні деформацій, що виникають в процесі її життєствердження на різних вікових етапах життя.

Передумовою забезпечення поступу особистості є зміст навчально-виховного процесу. Процес реформування рамкових основ змісту загальної середньої освіти для старшої школи в країнах, які розвиваються, знаходиться в прямій залежності від корегуванням суспільних відносин і напрямів розбудови соціально-економічної сфери. Мета цього реформаторського процесу зумовлюється: формуванням особистісних цінностей учнів; збереженням і збагаченням національної культурно-історичної спадщини; запозиченням найкращих напрацювань людства на терені цивілізованого світового співтовариства; входженням в європейський і світовий полікультурний і соціально-економічний простір зі своїми перевагами, що є складовими частинами загальнолюдських цінностей світового рівня тощо. Складність полягає в узгодженні існуючих рамкових основ змісту освіти для старшої школи з суспільними і соціально-економічними потребами регіонального й державного масштабів, а також організації їх порівняльного супроводу з основними сучасними світовими характеристиками.

Зазвичай, це зумовлює необхідність періодичного корегування рамкових основ змісту освіти в старшій школі з наступних причин: автентичні знання забезпечують поступ цивілізованого суспільства; технології, які сприяють доступу до цінної інформації, динамічно змінюються, стають надійнішими і швидшими; пропонувані навчальні програми для старшої школи, що створені на принципах формування в старшокласників базових і профільних знань на момент їх впровадження, часто-густо не відповідають сучасним вимогам; молоде покоління потребує знань і вмінь, які допоможуть йому справитися із сучасними і майбутніми викликами «знаннєвого» суспільства; традиційні програми базуються на вивченні фактологічного матеріалу й удосконаленні частини знань і потребують заміни на нові, в яких наголос робиться на фундаментальності розвитку досвіду мислення, формуванні креативності, міжособистісній взаємодії в процесі забезпечення життєдіяльності тощо.

Реструктуризація світових суспільних відносин і соціально-економічних процесів оновлює не лише зміст освіти, але й методи та форми навчально-виховних заходів. Динаміка країн з ринковою економікою все гостріше ставить питання чому навчати в старшій школі і які компетентності набуває підрастаюче покоління після закінчення загальноосвітньої школи. Цілісна система освіти має підтримуватися педагогічною наукою, що охоплює всі ланки державної і громадської освіти та самоосвіти, сприяючи розвитку освіти впродовж життя. Важливим у цьому процесі є врахування національних і світових культурно-історичних надбань у становленні, формуванні, розвиткові інтелектуальних та практичних якостей особистості.

У вітчизняній філософській думці існує оригінальна теорія спорідненої праці видатного українського філософа-гуманіста, просвітителя і поета Сковороди Григорія Савовича, який вважав принцип «пізнання себе», своєї внутрішньої природи вольовим, творчим актом, спрямованим на виявлення і утвердження в кожній людині її природних схильностей до певного виду діяльності. Це тривалий процес, під час якого людина може пізнавати свої можливості, відчувати впевненість у своїх здібностях, визначати своє місце у суспільстві, приносячи йому найбільшу

користь. На думку Г. Сковороди, в ідеальному суспільстві його члени мають реалізувати свої природні обдарування у спорідненій праці, і за допомогою освіти кожен має пізнати себе та свої природні схильності і обдарування. Щастя доступне всім і кожному, варто лише відвернути увагу від надмірних матеріалістичних інтересів і пізнати в собі особистість, з'ясувати для чого народжений, знайти своє покликання і щастя в природовідповідній праці. «Занепад високих духовних цінностей на тлі обоження матеріального багатства спонукають Сковороду до вироблення вчення, у якому вістря критики суспільних відносин та боротьби за їх докорінну перебудову переноситься у сферу моралі, що будується на імперативі додержання тієї природи, яка є першопричиною всього сущого, включаючи й людину» [3, с. 16].

Чеський філософ-гуманіст, вчений, педагог, письменник Ян Амос Коменський бачив творіння природи в кожній особистості, відстоював її право на розвиток та саморозвиток всіх своїх можливостей, надавав великого значення вихованню і освіті, які повинні сформувати людей, здатних працювати на суспільство. Він першим із педагогів поступово обґрунтував принцип природовідповідності у вихованні. Люди однаково обдаровані природою, вони рівні й потребують більш повного розумового й духовного розвитку, які через набуті знання, уміння і навички принесуть користь земній цивілізації. Визнання особливих закономірностей формування особистості тісно взаємопов'язане з законами природи, оскільки природне в людини має властивість саморозвитку та самовдосконалення. Я. Коменський визначав основні аспекти суті навчання в школах: «Ми бачимо, що будь-яка наука (фізика, арифметика, геометрія, астрономія, сільське господарство, садівництво й ін.) так розвинулась, що найталановитіші люди, які бажають займатися теоретичними роздумами і дослідженнями, присвятили б цьому все життя. ... необхідно турбуватися і навіть домагатися щоб всі, хто прийшов у цей світ не тільки в якості спостерігача, а й майбутнього діяча, навчилися розпізнавати суть, якості і мету найважливішого із існуючого і того, що відбувається, щоб у цьому світі не зустрілось їм нічого, про що вони не мали б скромної думки і чим би вони не могли скористатися для визначення розумної мети без стратегічної помилки» [1, с. 29].

Праця завжди була і залишається основою суспільних і соціально-економічних відносин на шляху створення умов для матеріального і духовного розвитку суспільства. У процесі виховання і розвитку людини праця є одним із основних елементів налагодження міжособистісних, міжсуспільних відносин, формування на основі ціннісної свідомості образу оточуючої дійсності, усвідомлення її особистісної і суспільної значущості та розуміння необхідності її періодичного видозмінення шляхом компетентного впливу.

Важливість і необхідність трудового виховання розкриває К.Д. Ушинський: «Матеріальні цінності праці є складовими людського багатства, але тільки внутрішня, духовна сила праці слугує джерелом людської гідності, а разом з тим і моральності, і щастя. ... Праця ... моральна категорія людини, на яку вона погоджується для досягнення істинно людської мети в житті. ... Без особистісної праці людина не може рухатись вперед, не може залишатися на одному місці, але має іти назад. ... Зрозуміло, що для здоров'я людини корисно поєднання фізичної й інтелектуальної праці Необхідно, щоб для вихованця було неможливим залишатися без роботи в руках, без думки в голові, тому, що в ці хвилини руйнується голова, серце і моральність» [5, с. 11-25].

Значну увагу виховному аспекту праці приділяв А.С. Макаренко: «Праця завжди була основою людського буття, вона створювала благополучне людське життя і культуру. ... Тому у виховній роботі праця має бути одним із основних елементів. ... Ваша дитина буде членом трудового суспільства, відповідно, її цінність у суспільстві

буде залежати виключно від того яким, чином вона братиме участь у суспільній праці, наскільки буде до праці підготовленою. ... Праця має бути творчою, спрямованою на створення суспільного багатства і культури країни. ... У трудовому зусиллі виховується не лише кваліфікаційна підготовка, але й свідоме відношення до інших людей. ... Головна користь від праці – психічний, духовний розвиток людини ... » [2, с. 395-397].

Природну необхідність виховання підростаючого покоління засобами праці розкриває В.О. Сухомлинський: «Громадянське начало праці органічно зливається з почуттям власної гідності. Праця в ім'я загального блага не означає самовідречення й знеособлення людини. Радість праці для людей має в своїй основі глибоко особисте почуття гордості, власної гідності. ... Важливо, щоб в основі громадянських почуттів лежала трудова гордість підлітка, переживання того, що у своїй улюбленій справі він неперевершений майстер. Знайти, відкрити, утвердити в людині її трудовий корінь, добитися, щоб кожен став майстром в якійсь праці, щоб трудова гордість назавжди увійшла в духовне життя й стала найсильнішим емоційним стимулом діяльності, в цьому полягає єдність ідейного й духовного виховання» [4, с. 578].

В умовах освітньої системи долучення до праці підростаючого покоління зумовлене необхідністю формування особистісних цінностей через сприймання і пізнання навколишнього середовища. Тому трудові завдання повинні мати зміст, спрямований на формування поведінки дитини, розуміння нею соціальних цінностей, розвиток естетичних смаків і почуттів та власного трудового досвіду. При цьому пізнавальний досвід учнів є регулятором їх поведінки.

Учні з часом переберуть на себе обов'язки громадян трудового суспільства і, відповідно їх авторитет у цьому суспільстві, їх особистісний статус залежатиме від того, наскільки вони спроможні брати участь у суспільній праці, а, отже, від рівня їх професійної підготовки. Збалансованість у загальноосвітній ланці навчально-виховних і трудових заходів найбільш продуктивно сприяє формуванню різновидів людського досвіду. Для досягнення прогнозованих результатів педагогом створюються умови, в яких учень на власному досвіді пізнає, що таке важка і наполеглива праця. При цьому педагогу надається право на вимогливість тому, що важка і наполеглива праця є органічною закономірністю становлення особистості, її особистісних якостей і характеристик. Учень на власному досвіді має відчувати, що таке тяжка, але посильна праця. У подальшому житті відчуття «важко, але це можливо зробити» йому знадобиться для збільшення діапазону пошуку життєвих орієнтирів і поля професійної діяльності, а також пізнання своїх можливостей з метою подальшого удосконалення і розвитку особистісних якостей.

Підготовка учнів до професійної діяльності, їх соціально-професійна орієнтація з елементами адаптації в даний час соціально-економічної нестабільності є надзвичайно гострою проблемою. Конфронтація й деформації в економіці, кризові явища в духовному житті світового співтовариства стимулюють тенденції розвитку важковирішуваних для молоді ситуативних задач. У підростаючого покоління зростає агресія, невпевненість в майбутньому, в отриманні професії, наявності робочих місць та отримання винагороди за працю для задоволення своїх соціально-життєвих потреб. На сучасному етапі перед суспільством стоїть завдання успішного подолання соціально-економічних і культурологічних негараздів ситуативного характеру. Їх позитивне вирішення пов'язане з формуванням високого рівня професійної мобільності, моральної впевненості і стійкості, максимального використання здібностей нових поколінь фахівців, особистісні якості яких на сучасному етапі формуються в профільній школі.

Значні сподівання у цьому відношенні покладаються на профільну школу. Профільний навчально-виховний заклад забезпечує взаємозв'язок педагогічного,

практичного і виробничого процесів з урахуванням галузевої специфіки. Це має виняткове значення для розбудови профільної школи, як складової частини ланцюга підготовки особистості до професійної діяльності в системі неперервної освіти. У цьому процесі важливо збалансувати теоретичний і практичний компоненти профільної складової змісту освіти і інваріантної частини змісту навчально-виховного процесу, що забезпечить інтеграційний взаємозв'язок між ними на різних етапах підготовки особистості до професійної діяльності.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набуває профільне навчання в умовах міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, яке покликане не лише озброювати учнів знаннями, практичними вміннями, навичками, але і розвивати креативність, виховувати в них сумлінне ставлення до праці, поглиблювати інтерес до професії, допомагати адекватному її вибору, поступовому опануванню і професійному розвитку на визначеному віковому етапі. Це сприяє входженню в самостійне життя з багажем сформованих особистісних якостей, цінностей і орієнтацій, необхідних для побудови подальшого життєвого шляху і професійної траєкторії.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної практики підготовки молоді до ефективного включення в майбутню професійну діяльність засвідчує, що ця проблема має вирішуватись комплексно. Один із провідних засобів її вирішення є соціально-професійна орієнтація, мета якої – спрямування особистості в систему соціальних і професійних відносин на різних етапах розвитку із врахуванням вікових особливостей, за рахунок формування знань, умінь, якостей, цінностей, норм тощо, які дозволяють їй функціонувати в умовах швидкозмінного середовища.

Соціально-професійна орієнтація учнів, підготовка їх до життя, трудової діяльності та побудова професійної траєкторії є важливою складовою системи наукового управління суспільними й соціально-економічними процесами, і водночас складовою людського відтворення соціуму через соціалізацію підростаючих поколінь. Основою чинниками соціалізації є цілеспрямована професіоналізація особистості і прогнозоване входження в процес свідомої професійної діяльності. Ключовою частиною процесу професіоналізації є свідомий, самостійний, добровільний вибір професії. Він потребує наукового пізнання і осмислення, особливо коли ідеться про мотиви вибору професії, здійснюваного на відповідному рівні організації продуктивної педагогічної дії з метою забезпечення особистісного поступу кожного учня.

Список використаних джерел

1. Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г. : Педагогическое наследие / Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М.: Педагогика, 1988. – 416 с.
2. Макаренко А.С. Сочинение в семи томах. Т.4. – М. : Издательство Академии педагогических наук, 1960. – 552 с.
3. Сковорода Г.С. Полное собрание сочинений. Т.1. – К. : Наукова думка, 1973. – 532 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. К. : Радянська школа, 1977. – 670 с.
5. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: В 6 т. Т. 2. Сост. С.Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 496 с.

In the article orientiri of society is analyzed on world integration; an orientation of civilization process is on the increase of meaningfulness ideological, spiritual, humanitarian, socially professional spheres; enhancement students is to samorozvitku during life; features, tasks, essence, role and place of teacher, are in organization of educational process of type school; a role of labor is in forming of consciousness and values; process of purposeful profesionalizacii of personality; scientific cognition and comprehension of reasons of choice of profession is with the purpose of providing of personality advancement of every student.